

— **Verhael** (Cort, Bondigh en Waerachtigh) v. 't schandelyck overgeven en verlaten v. de voornaemste conquisten v. Brasil onder de regering v. W. v. Schonenburgh, H. Haecx en Sig. v. Schoppe. Midd. 1655. 4to. 28 pp. (Asher No. 284.)

(Short, summary and true account of the shameful surrender and abandonment of the chief conquests of Brazil under the government of W. v. Schonenburgh, H. Haecx and Sig. v. Schoppe.)

Livro mu. imo 4070

L52^a

le ne fay rien
sans
Gayeté

(Montaigne, Des livres)

Ex Libris
José Mindlin

Cort, Bondigh ende Waerachtigh

V E R H A E L

Van't schandelijk over-geven

ende herlaten vande boozname Conquesten

V A N

B R A S I L,

Onder de Regeeringe vande Heeren

WOUTER van SCHONENBURGH,

P R E S I D E N T,

HENDRICK HAECX, Hoogen Raet,

E N D E

SIGISMONDUS van SCHOPPE,

Luytenant Generael over de Militie, 1654.

TOT MIDDELBURGH,

Gedruckt by Thomas Dircksz van Brouwers-haven,

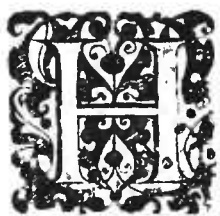
A N N O 1 6 5 5.

V O O R - R E D E N

Aen alle oprechte

P A T R I O T T E N

des Vaderlands.

Et is alle Liefhebberen deser Landen ghenouchsaem bekend, wat groote extraordinaire diensten de Geootroyeerde West-Indische Compagnie desen Staet toe-gebracht heeft, hoe menicht duysenden Ingesetenen der selve, so te Water als te Lande, haren onderhoudt by de ghemelte Compagnie hebben gevonden, wat merckelijck afbreuck ende schade onsen gewesenen Vyandt den Coninck van Spangien door de selve gheleden heeft, insonderheydt in de voorname Conquesten van Brasil, al-waer ghemelte Compagnie vier-en-twintich jaren achter een groot ghedeelte beseten heeft, waer door den voornoemden Coninck in zijn hart-ader aen-gerast wordende, hem selven menichmael in de uysterste benaetheydt ende perplexiteyt heeft bevonden: Welcke plaetsen nu seer schandelijck door des Compagnie Suppoosten, Wouter van Schonenburgh President, ende Hendrick Haecx Hoogen Raet, aen de Portugeesen over-gegeven zijn: Alles geschiet ende gepasseert, soo hier naer kort ende waerachtich verhaelt ende beschreven wordt.

Cort

Van 't schandelijck overgeven ende verlaten
vande voorname Conquesten van BRASIL.

1.
NNO 1653. op den 20 December ontrent smiddaeghs/
comen recht uptter zee op 't Recif de Pharnambuca ontrent
65 a 66 Schepen/waer onder vier Carbellen/ ende 12 a 14.
wel-gemonteerde Schepen/de reste so Engelse/Hollandische
als Portugesche Schepen/ zijnde de Portugeschevloote/
comende upt Portugael/ onder het commande ende beleyde
van den Admirael Philippe Iacomo de Mageljeyns, dichte by
comende/ namen haer courss om de Zuyd/ naer de Caep
Sint Augustijn, alwaer gecomen zijnde/ ontfanght by Admi-
rael schifstelijcke ordze by den Coninck van Portugael selfs
geteekent/wat met dito vloote doen soude/ also den Coninck
dese Ordze/ naer het bertreck vande vloote/ upt Portugael met twee expresse Carbellen
naer gesonden heeft/ die booz de aencomste vande vloote in Brasil/ aen Caep Augustijn
waren gearriveert.

2.
Waer op volchden/ dat 's anderen daeghs/ zijnde den 21. deselve vloote wederom
comt/upgesondert 12 a 14 Schepen/die soo inde Caep als Tamandaree ingelopen wa-
ren/om hare ladinge van supcher ende anders aldaer in te nemen/ ende hebben haer ont-
rent de twee mijlen buyten de wal booz 't Recif ten anchor begeben/ 5 a 6 schepen hiel-
den 't onder seyl/ om onse gaende ende comende Schepen/ ende ander Daertuygh haer
booznemen te beletten/ende om sulcx te beter te connen doen/ hebben sy eenige Barquen
van 't Land by haer gekregen/ die mede so wel by dage als by nacht/ booz ende ontrent
de haven kirupften.

3.
Doch alle haer Daertuygh soude ons weynich ofte geen hinder hebbē gedaen/ indiet
maer de Hooge Regeeringe die Schepen ende Barcken/ soo als doen noch inde Haven
van 't Recif lagen/ mitsgaders alle die andere die reets in zee waren/ in der haest op
hadden ontboden/ende daer mede gesamentlijck/ ofte andersints naer gelegentheyt/ des
vpanchts vaertuyghen aengetast/ souden haest hebben gesien/ waer den Portugees met
zjn kirupfende Schepen ende Barquen soude zjn gebleven.

4.
Dit selve hebben de Burgerse op de aencomste vande Portugesche vloote/diverse ma-
len de hooge Regeeringe booz-gedragen/ maer alsoo genoechsaem seyden/ haer aen des
vpanchts vloote niet gelegen was/ dooz dien oordeelden haer geen hinder konde doen/ te
meer/om dat daer niet langh ten anchor konde blijven leggen/ maer nootzakelijck niet-
ten eersten weder soude moeten bertrecken/ so naer de Bahia/ als andere Plaetsen/ont
hare ladinge van Supcher ende anders in te nemen/ hebben dese ende andere remon-
strantien vande gemelte Burgerse weynigh ofte niet in achtninge genomen.

5.
Het Recif insonderheyt aen de Zee-kant/ nu ontrent de twee Taken gantsch open/
sonder met eenige Palisaden als booz desen besloten/ noch drie Waterpen gantsch bez-
vallen

ballen/ zijn de selve inder haest dooz de Burgerperpe weder op ghemascht / ende het Recif aen die kant niet Watifaden so veel doentlijck in defentie gebzacht.

6.

De Commandeurs bande Forten de Vijf-hoeck, Effogados, Altena, de Sulynus, Goch ende die van 't Fozt de Bruyn, hebben peder van haer in 't particulier niet gemanqueert de noofsakelijcke reparatie ende andere nootwendigheden/ den President Schonenburgh, Haecx ende Schop booz te dzagen/ met ernstich verfoeck/ dat haer remonstrantie mochte woerden geapprobeert/ ende op 't spoedichste in 't werck ghestelt / booz bast ende secker houdende/ den vbandt tot geen ander eynde daer gekomen was/ dan by tijde ende ghelegenhedyt pers extraordinaire tegen ons te lande by der handt te nemen / maer wierden niet spoorelijcke bejegeninge af-geset/ seggende : Een sdeels datter geen geldt in Cassa was, om eenige reparatie aende Forten, ofte yets diergelijcx te konnen betalen, ten anderen, dat dese Vlore ons geen hinder doen konde, maer noot sakelijck binnen weynich dagen weder soude moeten vertrecken, over sulcx niemandt over dit doen van den vyand hem in't minste behoefde te bekommeren.

7.

De gemelte Commandeurs hebben meercmaels op diverse tijden 't selve gheremonstreert/ daer sulcx behoorde gedaen/ insonderheyt den Obersten Luytenant Claes, Commanderende in 't Fozt den Vijf-hoeck, den Napooz ten Bergen, commanderende in het Fozt Altena, ende den Commandeur de Maeyer op 't Fozt de Sulynus.

8.

Den Obersten Luytenant Claes diverse malen de noofsakelijcke reparatie van zijn Fozt booz-gedragen hebbende/ ende doozgaens booz den President te gemoet ghebzacht/ dat geen gelt in Cassa waer/ om pers te konnen betalen/ het waer dan waer booz het oock mochte wesen/ heeft hy Claes ander mael verfocht/ dat de Heeren selfs eens geliefden in 't Fozt comen/ ende sien wat noodich diende gedaen ende geholpen te zijn / waer op tot oir' boozt kreegh, dat sy Heeren nu wat anders hadden te doen/ dan inde Forten te gaen: Het welcke redenen/ sonder eenig bozder troost/ hy Claes booz dien tijt moeste heen gaen.

9.

Niet tegenstaende eenen Haybrecht Brest, Directeur ober eenige Crupfers/ aldaer op de Custe/ inde Vergaderinge bande Hooge Regeeringhe zijnde/ dooz Schonenburgh ende Haecx de schaerfhepdt van de Cassa booz-gobzacht zijnde / hy Brest, die noch merckelijcke somme van penningen booz reeckeninge van zijn Meesters/ ober diverse vercofte prijs-goederen upt de Cassa hebben most/ op 't hoochste verwondert / sloech booz/ datmen de reeckeninge vanden Onsfanger Jacob Alrichs behoorde te visiteren/ ende behoorlich dooz die geene hundies verstaende/ opte nemen ; op datmen pertinent mochte werten/ waer die drie tonnen gouts/ ofte driemaal hondert dussent guldens/ die sedert weynich tijdt herwaert is ober vercofte Supcheren ende andere Waren / inde Cassa waren geromen/ nu dus onverwacht (so geseght wierdt) souden zijn geconsumeert: Daer by boegende/ indien naer waerhepdt bebonden wierdt/ geen penningen by de Cassa te zijn/ ebenwel den moet niet gantsch verlozen te geben/ presenterende hy Brest so veel penningen te furneren/ als eenichsins by een soude konnen brenghen ; Mitsgaders ooch groote partye Supcheren/ die hy booz reeckeninge van zijn Meesters noch hadde staen/ dat de Heeren die mochten aentasten ende vercoopen / ende de penningen daer van booz 't ghemene beste gebzupchen : Mits dat sy Heeren enige van des Compagnie effecten daer bozen aen hem Brest souden verbinden / om/ wanneer den vbandt geretireert ofte gheslagen soude zijn/ daer upt sijn Meesters contentement te mogen doen / considerende wanneer den vbandt Meester wozyt (dat Godt verhoede) van doch alles verlozen soude zijn.

Ende

tasten: doen soude men immers seggen/dat de Heeren hadden behooren uyt haer oogen te sien/ende op alles beter ende goede oorde te stellen/maer wierdt alles in de windt gheslagen ende niet geacht.

14.

Den Maayor ten Bergen de nootsakelijcke reparatie van zijn Fort verschepte malen de Heeren vooz-gedragen hebbende/ ende hoewel ettelijcke reysen seer vzeemt bejagent was/ heeft daerom niet op-gohouden/ tot dat epntelijck op den 17 Januarij/ doen den Wyandt alreets meester van 't Fort inde Sulynus was/ gheholpen wierdt met meerder Wibzes/ Kruyt/ Loot en anders/want de Heeren als doen haer schaemden/ den Maayor langer af te setten/ sonder in zijn versoek iets te consenteren.

15.

Den Capiteyn de Maeyer commanderende 't Fort inde Sulynus, niet wepniger reden hebbende van bilagen/dolcerde dagelijck hoe langer hoe meer/dat zijn Fort aende Landzijde beyde de Punten wat diende vers waert / alsoo geen grof pser soude konnen tegenstaen/ende dat met meerder Wibzes ende Amontie mochte werden versien/ oock eenige leedighe Water-baten / om deselve tijdelijck met vars water te vullen/op dat/ of den Wyandt hem onverschens quam bespringen/ende zijn water/dat een wepnigh bukten het Fort moeste werden gehaelt/quame af te snijden/hem daerom niet verlegē soude vinden/ kreegh doozgaens schamper ende spottelijck antwoort: epntelijck van Hendrick Haecx gebzactghyt zijnde/of hy verwaert was, so ja, sy soudes een ander Commandeur in sijn plaetse stellen, daer by voegende/ Ghy komt ons dagelijck aende ooren lellen ende rammelen, als of by ons geen sorge meer wierde gedragen, als het ons goet dunckt, so sullen daer in voorzien, de Wacht is ons bevolen. Waer op hy Mayer antwoorde: Mijn Heeren, het komt my toe, ende ben schuldich by dese gelegentheydt, insonderheyt U E. bekent te maken, wat aen het Fort manqueert, ende wat meerder hoogh-nodigh achte van doen te hebben, tot defensie van 't selve, indien ick sulcx niet dede, ende den Vyandt, die men dagelijck voor oogen siet, my quame aen te tasten, ende eenige schade ofte affronte daer door quame te lijden, soude ick niet met recht daer over strafbaer zijn? Waer op hy Commandeur afscheyt nam/sonder dat nochtans in het een ofte ander wierde geholpen.

16.

De Commandeurs vande Forten/peder in 't particulier / hebben in 't remonstreren aende Hooge Regedringe van hunne nootsakelijckheyt/ soo schriftelijck als by monde/ oock niet gemanqueert/'t selve aen haer Opper-hoof den Luytenant Generael Schop van gelijcken te doen/dat sy Hooge Raden soo qualijck hebben genomen/dat se sodanige Commandeurs wel scherpeijck hebben aen-geschreben ende verboden/ in toecomende haer daer van sonden hebben te wachten/ende niemand anders daer in als haer hadden te hemmen/daer beele haer ober verwonderde/eben of men hem Schop hielde vooz suspect ofte hem niet noodich achte daer langer te wesen/ willende sy Hooge Raden alles alleen naer hunne eegen fantasie gouberneren / dat by dese gelegentheydt grootelijck achte te strecken tot defensie van Schop, om dat hier by klaer gepoegh blyckt / hem in beele niet hebben gekent/maer wel ten rechten soecken te blind-hoeken/ echter nu niet laten alle haer vuplijghedte op de mou van Schop te begon.

17.

Beele Surgers hebben aen haer kant oock niet ghemanqueert/ diverse reysen Schoonenburgh ende Haecx, op de aentomste vande Portugeesche Plote/te remonstreren ende vooz te dragen/dat de Gemeente gantsch nodich achtten/ende versoekten/dat den Colonel Houtijn op 't spoedichste uyt Paryba, met alle de macht van Soldaten/ Brasilianen ende Negers/die Rio Grande, Paryba ende Tamarica, enichstins conde missen/ herwaert aen mochte werden ontboden/die metten anderen ontrent 1300 a 1400 Man by een souden

den hebben gebzacht / dat gemelte plaetsen dooz de Burgerpe in behoorzijcke besettinge ronde zijn gelaten/ alles ten eynde ons in volcomen defensie/ tegen des Wpants toecomste mochte binden/ en de noot saeckelijcke reparatie aende Fozten/ ontrent het Recif des te eerder mochte werden gedaen/ oock de misnoeginge onder de Soldaten soo veel mogelijck wegh te nemen/ waer toe het uyt reycken aen peder Soldaet/ een maent gagie/ vele soude helpen/ zijn mede boozsagen gedaen in maniere als boozen/ om penningen te binden uyt de gemeente.

18.

De misnoegingen onder de Soldaten sijn meer ontstaen dooz de onfatsoenlijcke ende schandelijcke besegeninge/ haer dagelijck dooz de Hooge Regeeringe toe- gebzacht/ als wel ober haere lange Taren ghebdaene diensten/ hoe wel daer van noch geen verlossinghe te gemoet conden siet.

19.

Insgelijcken dat alle de Crupfers/ so groot als cleen/ bestaende in negen Fregatten en acht Barquen/ alle wel gemant/ so met Soldaten/ als Matrosen/ in Zee sijnde/ op het spoedighste mochten worden op ontboden/ om daer mede des Wpants kleen vaertuych/ so veel doenlijck uytter Zee te helpē/ die doch niet anders booz hadde/ dā onse Barquen het gaen ende wederkeeren naer Tamarica, Paryba, en elders/ te verhinderen/ waer in gemelte Huybrecht Brest, groote diligentie ende debbozen booz- gewent heeft/ onder andere aen Schonenburgh ende Haecx versocht/ dat het Schip den Wrent leggende geladen inde Haven met partye Supcher en Brasilien-Hout/ inder haest weder mochte werden ontboden/ presenteerde hy Brest selfs met dit Schip/ neffens een van zijn Barquen/ daer mede in Zee te gaen/ om de boozs Fregatten ende Barquen/ so veel mogelijk op 't spoedichste op te soeken/ ende by een inde Haven van 't Recif, ofte elders te bzingen/ zijn mede dooz hem Brest boozsagen gedaen/ om Wrandt- Schepen toe te maken/ waer toe reets eenige personen waren/ die haeren dienst presenteerde/ om sodanige Wrandts te gouberneren/ ende aen boozt van des Wpands Schepen te bzingen.

20.

Maer alle dese Remonstranten wierden dooz- gaens by maniere van sprekē een Alpeel inde handt gegeben/ om mede te spelen/ al lachhende met op- gepzonchte woorden af- geset/ daer by voegende/ dat de Cassa geen extraordinaire onkosten conde lijden/ en dat de wacht haer bevolen was/ ober sulcx op alles goet regard soude nemen/ echter bedanckende de gemeente/ ober de goede booz- sozge/ die haer hadde gellest by dees tijds gelegentheyt op haer te nemen.

21.

Ende om de gemeente noch meerder contentement te geben/ dat doch geen bedenckel van pets vrents by haer soude werden op- genomen/ hebben Schonenburgh ende Haecx, op den 29. December geordoneert dat uyt peder Collegie soude werden ghemineert een persoon/ om dagelijck neffens haer ter vergaderinghe te compareren/ om haer te dienen van advijs/ ende zyn doen so uyt het Collegie der Raden van Justitie/ Keerken- Camer/ Schepenen van Maurits- Stadt, ende uyt den Burgerlijcken Chrijch- Raet/ peder een persoon daer toe genomineert/ welcke personen als doen de Heeren Hooghe Raden by geschijfte bekent gemacht sijn.

22.

Eventuel sijn die selde genomineerde persoonē/ boozde eerste mael/ niet eerder ter vergaderinghe vande Hooge Regeeringe ontboden/ of des Wpands Bloote hadde ontrent de 27. dagen op de kust ten ancker gheleghen/ ende de saecke soo verre ten verders ghebzacht/ dat het spit meest inde affche gewendt lagh.

Ten Vpandt ontrent de vier loopende weeckien/ aldus op de reede ten ancker gelegen/ sonder perts op ons te Water of te Lande geattenteert/ alleenlijck met haere Barquen/ een hand' onse/ geladen met partije Brasilien-Woudt/ genomen/ ende doorts de passagie door- gacis/ sodanich beset gehouden/ dat het wepnich kleen vaertuych dat noch by ons hadde/ niet sonder groot perijckel van genomen te worden/ naer Tamarica, Paryba, ofte elders conde passeren/ hebben oock niet gemancquert middeler tijt/ 't geen tot haer desseyn was dicnende/ wel klaer ende beerdich te maken/ daer wy ter contrarie niet hadden gedaen/ dan alleenlijck het Recif met eenige Balisaden aende Zee- kiant af- gheset/ ende twee kleine Waterpen ghemaecht/ oock op Anthony Vaes aende Rebier- kiant met kist- werck versien/ maer aen de Forzen/ daer nochtans het principaelste aen gelegen was/ niet met alle gedaen/ hoe wel de Commandeurs bande selve/ niet in gebzele gebleven zijn/ hunne noot-wendicheden te remonstreren/ daer het behoorden.

Alle dese beelhouddige klachten ende versoeken der Commandeurs/ hebben soo veel niet konnen te wege brengen/ dat hy Schonenburgh neffens een ofte meer/ die 't hem geliefde/ eens de moeyten heeft willen nemen/ om de Forzen te visiteren/ ende de Soldaten goeden moet te geben/ niet minnelijcke couragieuse woorden aen te spreucken: doch peder moet sich hier ober so seer niet verwonderen/ also noch drie a hier Forzen ontrent het Recif (zijnde hy Schonenburgh so langh daer te Lande geweest) noyt besichticht ofte gewisiteert heeft.

Middeler- tijdt den Vpandt dus met sijn Bloote- boot 't Recif ten ancker leggende/ bequamen nu ende dan tydinghe/ dat alles op Tamarica, Paryba ende Rio Grande noch wel stoude/ ende dat de Soldaten wel genoot ende goede couragie hadden.

Het soude de Officieren ende Soldaten een groot contentement hebben ghegeben/ indien Schonenburgh, Haecx ende Schop de Forzen ende de quarteren somtijts hadden ghevisiteert/ oock perts extraordinaire van Brandewijn (daer de Magasijnen wel van waren versien) aende Soldaten ende Matrosen ober het gestadigh by daegh ende nacht waken hadden laten toecomen/ een minnelijck couragieus woordt daer by boeghende/ 't is niet te weten wat sulcx soude hebben veroorzaecht/ in plaets van hare dagelijcksche veeinde ongehoorde bejegeningen.

Schonenburgh, Michiel van Goch ende Haecx hebben wel expresselijck alle de Officieren van peder Compagnie verboden/ geen Requesten te teekenen van gefonde/ sieche ofte gebrekelijcke Soldaten/ die een heele ofte halve Maendt gagie versochten/ ofte een Heindt/ ofte linne kleetgen/ om haer naechte lichaem te decken/ dat nochtans ghemeenlijck inde Magasijnen overbloedich ghenegh was; ebentwel de Officieren dickmael bande Soldaten niet ongequelt/ ende door 't vziendelijck ver soech qualijck hebben konnen weygeren hunne Requesten te teekenen/ wel wetende hare necessiteyt/ als mede die lange Jaren daer te Lande in dienst bande Compagnie waren geweest/ ende versochten ontflagen te zijn/ om naer 't Vaderlandt te mogen vertrecken/ zijn sodanighe Requesten met schandaleuse merck- teekenen geapostilleert/ den eenen met een Sand- loyer/ daer mede te verstaen gebende/ dat het noch geen tijdt was sulcx te versoeken; den anderen met een Wip/ ofte houten Ezel/ te hiennen gebende/ soo sulcx meer wierde versocht/ datuien de Snypplanten daer mede soude straffen/ waer door veele ypt mistroostigheyt tot den Vpand over- gelopen zijn/ verlaende alle haer te goet hebbende Maend- gelden/ om van daer met de Portugesche Schepen naer Portugael/ ende so door in dese Landen te geraken.

Zijn verscheyde mazen sodanige Portugesche Schepen aldaer op de Kuste door onse Krupfers vermeestert ende op-gebracht/ende sodanige Soldaten sonder eenige genade op 't Recif aende galge opgehangen.

't Is geschiet den 12 Januarij/ dat een generale monsteringe/ soo op 't Recif, als in alle de omleggende Forten wierde gedaen/ de Personen geordonneert om sodanige monsteringe te doen/aen Schonenburgh en Haecx over-leverden haer Monster-colle/ doende niet eenen rapport van haer wederbaren/ remonstrreerden op 't ernstich ende infantelijck versoek van de Officieren ende Soldaten/ hoe meest alle deselve soo naecht ende bloot waern bekleet/ dat heele haer schamelheyt qualijck konden bedecken/ versochten derhalven dat de Soldaten op reecheninge van hare te goet hebbende Bagie/ een linne Bleet/ Hembd ende Cousen/ niet een Cassack/tot bedeckinge van haer naechte lichaem mochten betomen. Schonenburgh ende Haecx gaben tot antwoozdt/ datse wel wisten de Soldaten naecht ende bloot waren/ maer dat het te veel ende te kostelijck voor de Compagnie soude zijn/ oock noch geen tijdt waer/om pers van kleding aen de Soldaten upt te repken: Gebe een peder te bedencken/ hoe ofte waer ontrent haer gemoederen mosten zijn gelogert/ op sodanich noodwendich versoek sulcken antwoozt te geben/ daermen nochtans den Vyandt dagelijck voor ooghen sagh/ ende alle uren stonden te verwachten niet haer te moeten schermutsen.

Dese ende meer andere dier-gelijcke bejegeninge/ heeft de Soldaten gedwongen ende geparst npt te roepen: Ghy Schonenburgh, ende Haecx zijt Schelmen en Land-Verraders, ende ghy Schop, maer een onverstandich mensch, die sijn saecken niet en verstaet, noch het recht van sijn Officieren en Soldaten maintineert, maer door-gaens met harde onbeoorlijcke schelt-woorden haer tegen gaet, en dat hy Schop hem meest liet vervoert van Haecx.

Den 20. Januarij dorsten Schonenburgh ende Haecx niet langer tarderen/ aen de Soldaten upt te geven/ Linne klederen en anders/en bonden in haer Nagastijnen meer dan eens soo veel/ als daer toe van noode hadden/ dat doen niet sonder schampere ende spottelijcke redenen/ by de Soldaten ontfangen wiert/ seggende: Sy hebben 't ons over acht dagen verleden geweygert, ende geven 't ons nu onverlocht, ende meerder als oyt hebben begeert, dat moet yets beduyden, dan mogen dencken, dat dit de laetste betalinge wesen sal, voor onse lange Iaren gedane diensten, daer by voegende, datse niet anders condon oordeelen, of de Heeren Hooge Raden hadden wat vreemts met Brasil voor, om datse beyde de Forten Sulynus ende Alena, niet beter hadden willen voor-sien, waer door so schandich in handen vande Vyandt vervallen waren.

Hebben hier vozen articul. 9. verhaelt/ dat soo haest de Portugeese bloote op de reede ten ancker quam/ Schonenburgh, ende Haecx sepden/ geen Geld in Cassa was/ om pers te connen betalen/ 't sp dan waer voor het oock mochte wesen/ maer wannecmen den Ontfanger Iacob Alrichs hier ober nau examineerde/ men soude wel haest bevinden/ dat hy Haecx insonderheyt rijckelijck sijn portie/ van tijt tot tijt/ upt de Cassa genoten heeft/ 't geen noch geblecken is kort s vooz 't ober-given van Brasil, dat hy Haecx nertelijcke somme van penningen gegeven heeft/ aen meer gemelten Huybrecht Brest, die de Wissel-Brieven heeft gepasseert/ so dat niet byempt was/ doen geseght wiert/ de Cassa leedich te zijn sonder Geldt.

Wat merkelycke somme van penningen hy Haecx meerder daer te boozen heeft geremittert / wat en hoe veel Compagnien Negers heymelijcken zijn vercoft / daer hy Haecx de penningen van genooten heeft / als mede / wat onder-handelinge / ende konkel-foucrpe / hy Haecx wel gehouden heeft / met den Commissaris bande Wijzes Francoys Sweers, insonderheyt in verscheyden tijden met partpe Moscobis Speck en andere meer / wanneer eenige goederen van particuliere Coop-luyden dooz reecheninge bande Compagnie soude werden getoest / ende dier-gelycke / kan niemandt van alles beter redencie geven / dan cenen Abraham Couhijn Joodse Makelaer / om dat alle dese sielteryje dooz hem gedaen ende verhandelt zijn.

Het heeft mede wel ghebleecken / ten tijde vande eerste slaghe aen de Gararapas , in den Jare 1647. wanneer onse Soldaten te velde souden gaen / datse versochten peder een maend'gagie / alsoo de gelden daer toe dooz haer Ho: Mog: expzeffelijck waren gesonden / men heeft het ebenwel dies niet tegenstaende de Soldaten onthouden / met belosten want neer de slaghe tegen den Vpandt soude zijn gedaen / dat peder dan een maendt gagte soude ghenieren / ende de Officieren wierden peder een maendt gagie gegeven / doch niet sonder groote murmuratie ende tegen-spreekken van veele Officieren / die liever hadden gestien / dat men 't de Soldaeten hadde gegeven / ende haer onthouden / op dat booz de Vpandt comende / de Soldaten des te Couragieuser souden bechten : Maer sy Hooge Raden wisten die reecheninge wel anders te maken / dat in 't aen-treffen vande Vpandt vele Soldaten haer af-reecheninge souden krijgen / die sy dan niet souden hebben te betalen / welke penningen bequamselijck onder haer lionden werden verdeelt / waer op ghevolghe is / dat onse Soldaten booz den Vpandt comende / riepen : Laetse nu vechten die geldt ontfangen heeft. Waer dooz niet alleen meest alle de vzae Officieren dood bleven / maer wy den gantschen Slaghe wel schandelijck verloozen / daer wy ter contrarie de Soldaten peder een maendt gagie ghegeven hebbende / naer menschelijck oordeel den Vpandt t'eenemael souden hebben geslagen / ende daer dooz weder volcomen Meester van ons verlozen Brasil zijn geworden / tot merkelijck pzoftijnde ende behoudensse van de booz-treffelijcke Geoctropeerde West-Indische Compagnie / ende dupsenden van In-gesetenen deser Landen.

Indien den President Wouter van Schonenburgh sodantgen persoon inder daed waer geweest / als hy op zijn vertreck upt dese Landen / ende op zijn aen-comste in Brasil booz gehouden wierdt / van Goch noch Haecx souden niet hem soo niet hebben gespeelt / noch de saken so t'eenemael in verloop niet zijn ghebracht / als nu wel jammerlijck ons bevinden / daer elacs dupsenden van Weduwen en Weesen / ende andere gheinteresseerden / dagelijck ober suchten en klaghen / maer dien Oude Man liet hem verlepden als een kindt / ende maechten hem wijs wat sy begeerden.

Hier bozen Art. 2. is verhaelt / wanneer de Portugesehe Vloot op de Reede booz 't Recisten ancker quam / zijnde den 21 Decemb. 1653. heeft den Vpandt tusschen den 14. en 15 Januarij 1654. s' nachts / een maniere van Waterpe gemaeckt / ontrent drie vierde-part van een Musquet-schoot / aende Landt-zijde buyten het Fozt inde Sulynus. daer Commandeur op was Capiteyn de Mayer, ende op de selve Waterpe gestelt eenige sware Schans-korven / ende tusschen die korven vier metale Stucken / boozte Loop-graben gemaeckt aen de Noozd-zijde / streckende naer de Reber / met welke Stucken den Vpandt dien aenstaende morgen / ende volgende dagh / als mede upt de Loopgraben met Musquetten dapper op 't selve Fozt buer gaben : Dit maechen van de Waterpe stellen

Stellen van de Schans-hoopen ende Stucken/ heeft den Wyandt so stillekens weten te klaren/ dat die van 't Fort in 't minste geen kennisse daer van vernomen hebben.

37.

De Commandeur de Mayer hem dus bindende van den Wyandt beset ende beschooten/ send smorgens vroegh zijn Schryver aen Schonenburgh, Haecx ende Schop, om meerder Amontie/ Divres / oock een bronck Wijn booz de ghequetste / die hy mochte krijgen/ ende water om te drincken/ also in 't Fort gantsch niet in boozraet hadden/ ende den Wyandt zyn water- plaetse reets hadde afgesneden/ zijnde 't selve hy Mayer booz desen aende Heeren heeft versocht/ also sozge hadde booz 't geen hem nu was overgecomen/ so hier bozen Art. 15. verhaelt is: Echter houdt hem met zyn volck mannelijck ende couragieus/ schietende met Canon / ende schermutserende dapper weder op den Wyandt aen; Maer wat was 't / water manqueert haer alder eerst: Indien men dien dagh/ wesende den 15. zyn best hadde gedaen/ souden sonder twijffel secours van alleg daer binnen hebben gebzacht / also eenighe personen tot 2. of 3. mael in ende uyt dito Fort gegaen zyn.

38.

't Is waer dat men eenich krupt ende pets anders meer getracht heeft daer binnen te brengen/ maer in plaets dat sulcx moeste zyn ghedaen dooz kloecke stercke Mannen/ also alles op 't hooft moeste zyn gedragen/ neemt men daer toe een partje Kinderen/ Pegertergens ende Pegerinne/ die so haest sy ober de Rivier ontrent het Fort quamen/ ende den Wyandt op haer begon te schieten/ datelijck alles wegh smeten/ ende wederom liepen/ sonder dat die dagh pets bozders wierde ghedaen ofte by der hand ghenomen/ om de belegerden in 't minste te assisteren/ dat nochdang wel honde zyn gedaen / maer het scheen dat dit doen van den Wyandt de Heeren haer seer weynich ofte niet aentrocken.

39.

Den 16. volgende smorgens vroegh/ wilden de Heeren een pont met water / Amontie/ Divres/ ende anders meer/ binnen 't Fort hebben gebzacht/ maer bonden dat die van 't Fort haer dien voozleden nacht aen den Wyandt hadden moeten ober geben/ ende dat insonderheyt dooz gebzect van water/ want de herten van de Soldaten dooz 't gheschadich schermutseren soo seer waren verbrooght / datse nauelijck meer konden staen: Indien 't de Heeren hadde ghelieft / op de instantelijcke versoeken vanden Commandeur de Maeyer, hier bozen Art. 15. geexpresteert/ 't Fort van eenighe nootwendigheden te bersten/ den Wyandt hadde noyt meester daer afgeworzen/ want onder de Officieren ende Soldaten geen couragie manqueerden/ ten anderen/ dat den Wyand geen tweemaal 24 uren langer daer booz sonde zyn gebleven/ maer souden weder op hebben gebzoken/ sonder naer eenige van onse Forten meer eens om te sien: want of schoon den Wyandt dit Fort dus aentasten/ so was ebenwel by haer de minste gedachte van 't selve te veroveren/ niet anders denckende/ of wy hadden alle onse plaetsen/ ten tijde hare Blote op de reede ten anchor lagh/ van alles wel geproviandeert.

40.

Den Wyandt Francisco Baretto, Meester del Campo Generael, ten dienste van den Coninck van Portugael / nu volcome kennisse van alle de gelegentheit onser Forten ende Plaetsen-becommen hebbende/ hoe deselve waren gestelt/ ende niet naer behozen versien/ dat oock weynich deboiren wierden aen-gewent/ om die te mainteneren/ neemt een nieuwe couragie/ ende schiept grooter moet/ hopende den tijdt nu gebozen te zyn/ om hem niet alleen meester te maechen van 't Recif, met de omleggende Forten van dien/ maer oock van alle de buyten-plaetsen/ als Paryba, Tamarica, Rio Grande, ende andere plaetsen meer/ die by ons noch waren gepossideert.

Den 17. volgende smorghens bzoegh vonden den Wyandt van ghelijcken Schans-
korpben te hebben gestelt dichtē vooz 't Fort Altena, ende daer by drie metalē Stucken/
ende weder-zijds met Loop-graben/ in dit Fort commandeerde den Mapooz ten
Bergen, hier wierdt in 't eerst weder-zijds dapper op malkander geschoten/ ende toon-
den de Soldaten groote couragie/maer veele van onse affuyten waren sodanich gestelt/
dat wanneer twee a drie schoten mede waren gedaen/deselve aen stucken van den ande-
ren bielen. By dees tijts gelegenthejdt wisse Haecx den ouden Man Schonenburgh so
berre te dibetteren/ende te doen geloof geben/dat gantsch nodich waer te treden tot de
minagie ontrent de Kantsoenen van Wibzes/om deselve wat te verminderen/niet tegen
staende de Magasijnen van alles oberbloedich vol op waren ver sien.

De Commissaris vande Artillerie van Stricht heeft niet gemaquieert de onstarckte
ende onbequaemhejdt van veele Affuyten de hooge Kegeeringe bekent te maken/die de-
selve ten aensien vande minagie/ niet hebben begeeren te laten repareren/ ofte daer 't
nodich waer/nieuwe inde plaets doen bzingen.

Desen galm vgn verminderlinge inde Kantsoenen gaf sodanige alteratie ende versta-
genthejdt onder de Soldaten/insonderhejt onder die in 't Fort Altena, also ter contrarie
vermeerderinge hadden verwacht/ ten aensien sy den Wyandt vooz hare poozten had-
den/ende nacht en dagh met deselve mosten schermutsen/ebentwel Haecx om zijn vooz-
geben goet te maken/dat gantsch nodich waer tot de verminderinghe inde Kantsoenen
te treden/stroyde uyt/ datter op 't hooghste niet meer als vooz twee maenden Wibzes
inde Magasijnen was/ waer op datelijck bewesen wierdt/ meerder als vooz thien
Maenden van alles noch bevonden soude worden.

Op desen dagh zijnde den 17. smorghens bzoegh worde alles uyt het Fort Goch ghe-
nomen/wat men mede nemen konde/ende voozts inde brandt gesteken en verlaten/doch
den Wyandt sulcx stende/ liet hem datelijck daer binnen binden/ blusschende den brandt.
Dit Fort was gemaecte alleenlijck tot bezijdinge vande Post/ ende vooz 't uyt-lopen
ende incomen onser Schepen/dat nu vooz 't verlaten van dit Fort sodanich gestelt was/
dat gene Schepen in ofte uyt conde comen/ ofte hadden te verwachten wacker vooz de
pfecken van 's Wyandts Canon te moeten passeren.

Weder een conde hem niet genoeg verwonderen/waerom de Heeren dat schoone Fort
soo verlieten/sonder nochtans eenich Wyandt daer vozen gesien ofte vernomen te heb-
ben/ stellende het in ende uyt-lopen van onse Schepen/ende het anchor leggen van dien/
inde Post gantsch onbzy: 't Is waer/het lagh wat beer van 't Fort de Bruyn, ebentwel
konde den Wyandt tusschen bejden geen affnijdinge maken/ ende dat ten aensien vande
smalle ende leege strandt/ daer by springh-getye het water op veel plaetsen ober spoel-
spoelden/als mede om de sterne Kieduyt/ die noch tusschen bejde de Forten lagh/ doch
men seght/ dat den Luytenant Generael Schop hier vooz tot een bereeringhe van den
Wyandt soude hebben ghenoten negentich duysent guldens: Seecker Engels-man/
genaemt Pots Barbier/die lauge Jaren daer te Lande by de Portugezen heeft gewoont/
verklaert aldaer sulcx warachtich te zijn/gebende redenen van wetenschap/ ende dat hy
selfs heeft gesien/sodanige somme van penningen ten hynse van Schop gebzacht te zijne
Ende also Schop ober dese woorden hem seer ontstelden/ heeft hy aen den Meester del
Campo Generael versocht/ dat Pots mochte worden verboden/ sodanige redenen niet
meer te geluycken/ waer ober Pots vooz den Meester del Campo in de ghevanckenisse
ghestelt

gestelt zijnde/ heeft daerom niet opgehouden / maer gepersisteert by peder een/ die hem inde gebanckenisse quam besoecken / seggende: Ick sitte hier nu ghevangen , maer den Meeſter del Campo sal my ovet dese sake geen leet aen doen , alleenlijck om het wel-ſtaens wille sal my hier soo lange houden sitten, ter tijdt ende wijle Schop sal vertrocken zijn , dat also inder daet is geschiet/want veele van onse Marie / die de laetste van daer zijn ver- trocken/hebben Pots weder als bozen in byzhepdt gesien.

46.

Op desen dagh/ zijnde den 17 Januarij / zijn de ghenomineerde Personen uyt peder Collegie een/die met de Hooge Regeeringe dagelijcx souden besogneren/ om haer te die- nen van Advijs/door Schonenburgh ende Haecx door de eerste repse versocht ter Verga- deringe te compareren/niet tegen- staende al op den 29 Decembrijs/als byeeder art. 20. herhaelt is/daer toe waren genomineert/zijnde 19 dagen verleden/nu sy Hooge Raden het werck reets soo verre hadden in verloop gebracht/dat het eene Fort aen den Wyand ober-gegeven/ende het Fort Altera wepnigh aen reſteerden/noch geen macht van Sol- daten vande Hooyd/ ofte eenige Crupſers ytter Zee ontboden / als sy hadden beloofst te sullen doen/daer nu eplaes te langh mede was gebeurt/om sulcx by der hand te nemen/ noch eenige ordze gestelt ober het stuck vande Finantie/ om penningen te binden / daer nochtans goede en bequame voozſlagen toe waren gedaen / noch in 't minste pets stre- kende tot mainteun van 't gemen/ by der hand genomen hadden.

47.

Den 18 Januarij de Soldaten in't Fort Altera haer bindende van den Wyand daps- per omringelt ende beschoten/ nu mererden onder malsander seer/ hoe dat de Heeren 't Fort naer behozen niet hadden verſien/ daer nochtans den tijdt haer niet heeft ghe- maugneert/als mede om datse verſtonden/ dat de Heeren de Rantſoenen van Vivres wil- den verminderen, hoewel deselve inder daet sober genoegh waren, insonderheyt 't rantſoen Speck, dat niet anders als Moscovisch speck was, soo slap ende weeck, datmen 't by naer door een pijp konde fuygen, gantsch onbequaem om te gebruycken, ende dat dit Speck door nie- mandt anders als door Hendrick Haecx uyt het Vaderlandt wierde ontboden , ende in de Magalijnen gebracht , ende het beste Hollands Speck, dat door de Compagnie ghefonden was, wist men door den Commiſſaris Francoys Sweers sijn Soonen uyt de Magalijnen te lichten, naer de West-Indies te senden , ende daer te vercoepen , daer hy Sweers zijn portie mede in herideerde. Door dese extremiteten hebben de belegerde Soldaten de Hooghe Regeeringe grootelijcx ghelastert / ober hare dagelijcsche harde onſatſoenlijcke bejege- ningen/die sy niet alleen de Soldaten / maer selfs de Officieren aen deden / begeertende haer lijf ende leven niet meer door haer in perijckel te stellen/roepende ende scheldende/ datse maer een partye Schelmen en verraders waren, die niet anders sochten, dan het Landt in handen vanden Vyandt te leveren , met veel andere diergelijcke redenen meer. Waer op volghden/datse onder malsander beſloten/ende vast stelden/'t Fort op goede conditien aenden Wyandt ober te leveren/hoewel den Mapoor ten Bergen met zijn Officieren op 't hooghste daer tegen waren/haer biddende met gebouwde handen en gebogen knien/datse doch haer eer ende eed wilden betrachten/ende haer dzagen als eerlijcke en brabe Sol- daten behoorden te doen: Maer dit alles niet helpende/hebben sy sabonds 't Fort op seckere Conditien aenden Wyand ober-gegeven/ eenige Soldaten ende de Brasilianen die daer binnen waren/begaben haer te water/swommen ober de Aebier/ ende quamen op't Recif, om datse haer op des Wyandts woord niet dozffen verlaten.

48.

Den 19 dito hebben Schonenburgh ende Haecx den Colonel Houtijn met veel Sol- daten ende Brasilianen ontboden / maer het was te laet laat geseyt/ sy wilden de put dempen/doen 't half berdzoncken was/ dewijle door 't berlies van de twee vooznoemde

Forten de Sulynus ende Alkena. niet mogelijk was met kleen Daer-tuygh op 't Recifte
homen/vermits des Wyands Schepen ende Barquen by daegh en by nacht booz het
Recif ofende aen hielden/maer dit op-ontbieden most al in't begin zyn gedaen/ doch het
heeft de Heeren hooge Raden doen. so niet gelieft.

49.

Den 20 dito's nachts is by Schonenburgh, Haecx ende Schop gheordonneert/ alleg
uyt het Fort inde Escagados te nemen / watmen mede voeren konde / ende boozts in de
byand te steken ende te verlaten/ also dit Fort by ons wel konde werden ghemist / dooz
dien ontrent een mylgen vande Vijf-hoeck naer de Land-zijde gelegen was / ende
den Wyandt tusschen beyden een afsnijdinge conde maken/sonder dat wy haer sulcx con-
den beletten/waer dooz wy dan alle dat schoone Volck / die daer binnen waren/ ghyt
hadden geweest/ende onse macht soo veel te meer sonde zyn verzwakt.

50.

Den obersten Luytenant Claes Claessen van Amsterdam commanderende in 't Fort
den Vijf hoeck, groot misnoegen hebbende/ op sijne Soldaten/ om dat/ soo hy booz gaf/
diberse vrende discoursen van haer hadde gehoozt/ vrees hebbende / datse hem handen
ende voeten souden binden/ 't Fort aende Wyandt ober-geven/ ende hem Claes mede soo
gehonden/ in haer handen lederen/ ende wel wete de geen quartier by den Wyandt sou-
de binden/ versocht verhalben aen Schonenburgh, Haecx ende Schop, dat het Commande
over het meer-gemelte Fort een ander Officier/ mochte werden op-gedragen/ ende dat
hy Claes daer af mochte werden berloft/ dat hem booz de eerste mael worde af-geslagen/
ende hem gerecommandeert soo veel mogelijk/alle onlusten ende misnueginge onder sijn
Soldaten wegh te nemen; Soo heeft hy gemelte Claes alle sijn Soldaten/ soo wel d'een
als d'ander/ een nieuwen eet af-genomen/ daer sy alle seer wel in te vreden waren/ seg-
gende/ dat hy overste Claes geen quaedt vermoeden, ofte eenich misvertrouwe op haer wil-
de nemen, datse alsamen genegen en geresolveert waren, met hem te willen leve en sterven.

51.

Diet tegenslaende alle de Soldaten gemelte Claes hy eede ende hant-tastinge hadden
gestwozen alle getrouwichheit ende gehoozsaemheyt/ versoekt eventwel sijn verlossinge/
dat hem booz Schonenburgh Haecx ende Schop wierde toe-gestaan/ en dat sonder advijs
vande geadjungeerde/ waer ober de burgerije haer seer verwonderde / dat in dusdanige
gelegenheyt/ de Hooge Raden sulcx niet hadden behoozen te doen / soodanigen persoon
van qualiteyt uyt soo een capitale plaetse te laten gaen/ (ende dat uyt vreesse hy Claes ge-
vangen sijnde geen quartier by den wyant soude vanden) want nu den tijt geboren schein/
om sijn Heeren ende meesters/ wiens penningen/ tof en d'ranck hy soo lange Jaren/ en
noch dagelijcx was genie tende/ dienst te connen doen/ daerom moften hem gemelte Claes
eerder op 't hoopchste/ hebben gerecommandeert/ ja gecommadeert/ sijn eer en eet te be-
trachten/ ende sijn Heeren ende meesters dienst te behoorden / waer ende hoedanich die
noch mochte presenteren; Dien selven dag gaet hy meer-gemelte Claes uyt het genoem-
de Fort den Vijf hoeck, hem stillekens onthoudende/ sonder peimants weten/ in 't Loge-
ment van sijn Vrouwen Vader Francoys Sweets, Commissaris over de Dibzes.

52.

Dit onbehoorlijck consenteren van Schonenburgh ende Haecx, ende het vertrecken van
den obersten Luytenant Claes, heeft veroozsaecht veel onlusten ende groot quaedt/ want
alle de Brasilianen/ Moulaten ende Negros/ die in 't selve Fort in garnisoen lagen/ lie-
pen daer uyt/ waer onder ocht cenige Soldaten/ en begaven haer op 't Recifen Anthoni
Faes, boozgebende/ der onsen oversten Luytenantd hem niet in 't Fort verrouwen, noch
tegen den Wyandt staen, uyt vreesse gevangen sijnde, geen quartier soude hebben, dat geeft
ons vreesse, waerom heeft hy dan ons alsamen een nieuwen eet af-genomen, ende by hand-
tastinge

raftinge gefworen, by ons te willen leven ende sterven, voor ons wy weten voor seecker, dat by den Vyandt geen quartier sullen vinden, noch oock niet soudé begeeren, (indien hy overste Luytenant by ons waer gebleven:) daerom is het best, dat wy oock uyt-sien om een goet heen comen, ende ons soecken te salveren. Hier ober geraeckte een groote confusie onder alle de Soldaten / ende een verflagentheyt onder de Burgerije. 's Anderen daeghs/ lieten de Heeren den trommel roeren ende omslaen / dat alle de Soldaten/ Brasiliancn ende Negros/guarnisoen houdende in 't Fort den Vijf-hoeck, die sonder consent daer uyt gewecken waren/ van stonden aen weder daer binnen/ weder by sijn Compagnie soude begeben/ op lijf-straffe/ maer die daer niet binnen quamien/ waren de Brasilianen ende Negros/ dit geruchte van onluste quam datelijck ter oozen bande Wyandt/ die hem niet wepnich daer ober verheughde ende verblijde. Indien sy Hoogen Raden hem Claes voornoemt tot dit onbehoorlijck vertrecken geen consent hadden gegeven / ende sy in 't gemelte Fort waer gebleven / so ware noyt de minste onlust ofte tumulte geseen.

53.

Den 21. volgende was de dooz dito Heeren geordonneert/ een houtte Reduyt op te slaen op de uyterste hoeck van 't oude gedemanteleerde werck Emilia, tot dien eynde/ om daer mede den Wyandt te verhinderen / dat sels daer geen wercken soude maken / om van daer niet apzoches des Vijf-hoeck te naerderen. Maer dese Reduyt wierdt soo verre buyten den Vijf-hoeck gestelt / dat se in tijde van noot dooz de selve niet wel conde werden gesecondeert: Men behoorde oock in plaetse van een houtte/ wel een baste steene Reduyt ober langh aldaer gemaect te hebben / dat diverse reysen dooz eenighe hun dies verstaende de Heeren dooz-geslagen is/alleenlijck tot bebjdinghe bande passanten/ die somwijlen daer ontrent dooz den Wyandt bande wegh gebangen ghenomen zijn: Oste men behoorde dese houtte Reduyt ghemaect te hebben / al bozen 't Fort inde Pfogados was verlaten / om den selven des te bequamcr / onder 't fabeur van 't Canon/ in zijn volcomen defensie te brengen / also op eenen dagh dese Redout daer toe niet konde werden gezacht/ waerom veele oock oozdeelden / vermits de groote distantie ende veerte die dese bande Vijf-hoeck was gestelt/ dien eersten aenstaende nacht perijckel soude lopen/ om bande Wyandt verneestert te worden. Alle dit selve geschiede sonder kennis van eentch Ingenieur/ die daer nochtans niet manqueerden/ maer dooz een persoon die meerder kennisse had bande Timmermans Bijl te gebuycken/ als het minste van de practijque/ dat een Ingenieur toe-comt.

54.

Den volgenden avondt wierdt daer binnen gecommandeert dooz de eerste reyse de wacht te houden/ eenen Capiteyn Brinck, neffens twee-en-beertich Soldaten/ 's nachts comt den Wyandt met meerder macht/ om tingelt de Redout/ bestormte ende maect hem meester daer van / niet tegenstaende Brinck met sijn by-hebbende Soldaten / huiqueeten ende droegen / als eerlijcke Soldaten behooren te doen. Dit dus bestelt zijnde/ begon den Wyandt datelijck met de schop ende spade inde eerde te Apzocheeren naer den Vijf-hoeck, dat dese swaricheyt ons naheude was/ hebben sommige personen de Heeren ghesnoechsaem dooz-gedragen/ doch wilden sy Hoogen Raden niet alleen in deese/ maer in alle andere saken/ haer eygen hooft volgen.

55.

Den 22. volgende smorgens / was den Wyandt met sijn Apzochie ontrent den Vijf-hoeck gecomen/ dat een groote verflagentheyt onder de gemeente gaf/ niet wetende wat dencken / maer openden doen haer oogen ten principael / considererende den Colonel Houtijn, met de macht vande nooyt/ nochte ons vaertuych uyter Zee niet was ontboden/ noch geen reparatie aende Forten gedaen/ ten tijde den Wyandt op de custe ten achter hadde gelegen/ oock wepnich resistente den selven gethooft/ maer al soertgens op sijn gemack

gemack twee Forten de Sulynns ende Altena laten nemen/ ende nu so naer by siet berbe/
zynde een bande principaelste Forten/ ghecomen waren/ van waer niet wel mogelijk/
ten aensien van onse macht/ konde werden gedreben/ soo condon sy niet anders oorzaken/
of al dit doen bande Hooge Raden was met enckel verraderpe vermenght.

56.

Dien morgen den Raedt dooz den President Schonenburgh bergagert zynde/ t welck
seer laet op den dagh ontrent ten thien uren by quam/ wierden dooz Schonenburgh om-
bragen gedaen/ wat nu noodichst by der hand diende genomen / wierdt eenparich ber-
staen/ datmen op't spoedichste sonder eenich tijt verstaem/ alle de macht van Soldaten/
diemen by een conde trecken (latende de Forten blijven in bewaringe van de Burgerpe/
ende daer mede den Wyandt aantasten / om (waer 't mogelijk) hem van daer te slaen/
ende dat hy Schop't Hoofd ober de Militie / hem vooz aen moeste presenteren / om de
Soldaten te beter te encourageren : Schop antwoorde/ sulcx niet konde doen, sonder sijn
Hoofd-Officieren alvoren daer van te spreucken, die sulcx niet raedsaem vonden, soo wel ten
aensien van onse macht, die sy seyden niet siffisant genoegh was, om den Vyandt, die wel
drie Man tegen ons een, sterck was, in zyn avantagieuse werken aen te tasten, als ten regarde
vande onwillighbeydt der Soldaten, daer de Officieren grootelijcx voor vreesden, dat voor den
Vyandt comende, sy niet souden begeeren te vechten : Maer beklagghden sy Officieren
haer op't hooghste / dat de Heeren Hooghe Raden den Colonel Houtijn, neffens alle de
Soldaten bande Doord/ niet tijdelijcx hadden op ontboden/ ende die Plaetsen in bewa-
ringe bande Burgerpe gelaten/ die siffisant genoegh waren deselve te defenderen/ maer
sloegen vooz/ datmen onse macht van Soldaten by een achter den Vyandt gereet soude hou-
den, ende den Vyandt voor eerst met cleene troupen aen-tasten, om dan uyt het gevolg te
oordelen, wat vorder met het gros soude dienen gedaen.

57.

Den Raedt het Abbijs bande Hoofd-Officieren verstaen hebbende/ wijcken van haer
vozige ghenomen Resolutie / ende approuberen 't voozs Abbijs : Waer op eerst worde
gecommandeert den Luytenant Ian Faloo met sijstich Man / om den Wyandt in zyn
werken te gaen besichtigen/ die sodanich van den Wyandt wierden bezooet/ dat indien
zijn Broeder Capiteyn Wouter Faloo in der haest met eenige Soldaten hem niet hadde
gusset/ soude apparent weynich ofte niemant af-ghetomen zyn : Ende zyn soo beyde
weder binnen gecomen/ met verlies van eenige dooden ende gequesten.

58.

Dit zyn alle de uytsballen / ende 't geene onse Officieren ende Soldaten op den Wy-
andt hebben gedaen/ ofte raetsaem connen binden/ eenige bozere Attacque tegen haer/
in 't werck te stellen / waer hadden de Hooge Raden een ofte meer Jachten inder haest
vooz by de Vyf-hoeck laten brengen/ om met haer Canon in des Wyants Loop-graben
te spel en/ dat haer vooz eenige bande Burgerpe voozgedragen wiert/ ende seer wel conde
worden gedaen/ doch wort sulcx by de Heeren so niet verstaen/ oock niet in 't werck ghe-
stelt : Maer gaven sy Hooge Raden doen datelijcx ghenouchsaem te verstaen / datmen
hoe eer hoe beter met den Vyandt een goet Accoord dienden in te gaen, ghelovende ghe-
noegh gedaen te hebben, nu sy, onder schijn van op alles goede sorge gedraghen te hebben.
den gantschen Staet van Brasil so verre in verloop hadden ghebracht, dat in handen van den
Vyandt most vervallen, om door dien middel te eerder uyt Brasil in dese Landen te graken,
want sy Hooge Raden, op haer veelvoudich aenschrijven, van haer Hoogh Mo : de Heeren
Staten Generael geen demissie, om van daer te vtrecken, hadden becomen.

59.

Echter stond het haer niet toe ofte byp/ sodanigen hooghen ampt bekledende/ tot de-
fensie ende bewaringhe van soo een vooztreffelijche Plaetse/ ofte anders gheseght/ het
Coninck-

**Continckrijck van Brasil/haer volcomen vertrou/so schandelijck te verlaten/daer noch-
tans niet kan werden gheseght/ dat haer pets mangueerde/ dan alleenlijck dat sy daer
noch eenigen tijd langer souden hebben moeten blijden/ als haer Heeren en Meesters in
't aen nemen van haer personen/ wel hadden beloest/ nochtans zijn sy Hooge Raden by
haer Ho: Mo: niet vergeten/maer doozgaens Schepen vol Victualie ende anders toe-
gesonden/ met minnelijck aenschijvens/ datse goeden moet wilden houden, datmen haer
in't corte een aentienlijcke macht soude laten toecomen: Van welke goede ghenegent-
hepde de ken-teecken en gebliken zijn/dooz de Victualie-schepen by haer Hoogh Moog:
gesonden/ ende aldaer op de rust van Brasil vooz 't Recif aen-ghelomen/ naer dato die
plaetsen by ons verlaten ende ober-gegeven waren.**

60.

Schonenburgh ende Haecx hun dijs blindende van den Opandt benadert / sonder op
boztere aenflagen meer te practiseren / vonden goedt pemandt tot den Opandt ober te
senden/om te versoeken by provisie stilstand van wapenen/waer op de andere thead-
jungeerde Personen inde Vergaderinge ontboden/ ende de sobere gelegenthepdt vanden
Staet haer vooz-gedragen zijnde/ als inde verklaert 't gene alrede by haer vast gestelt
ende bestoren was/om pemandt tot den Opandt ober te senden: Schop daer by voegende/
Dat de Soldaten onwilligh waren, ende niet begeerden te vechten, over sulcx hem niet meer
op haer dorst verlaten: Hoewel tot dato sulcx noch niet was geprobeert / maer ter con-
trarie gebliken/ waer noch eenige Soldaten vooz den Opandt waren gecommandeert/
sy met een goeden lust gegaen/ ende den Opandt met een mannelijcke couragie het hooft
geboden hadden: Soo wierde dan eenparich geconsenteert/ den Opandt te versoeken
tot stilstant van wapenen/ dat Haecx geern hadde gesien/ dat datelijck op staende voet
in't werckware gestelt/ want zijn manhaftich gemoet met sodanigen benaethepdt in-
genomen was/dat sy vreesde den Opant datelijck binnen getomen/ ende alles gemassa-
creert solde hebben/hoewel vooz den Opandt noch so klaer niet en lagh.

61.

Den 23. volgende hebben de Heeren secker persoon tot den Opandt gesonden om te
versoeken stilstand van wapenen/vooz den tijdt van drie dagen/ om middeler tijdt met
den anderen te spreken van Accoozt/ 't welck den Opandt seer gaerne toe- stond/want sy
haer hier ober sodanich verbliden/ als of haer de seubwighe salighepdt dooz den Engel
des Heeren verkondicht wierdt.

62.

Tusschen den 23. ende 24. 's nachts/ heeft Schop (soo den Luptenant Ian Faloo seyt)
den selven Faloo tot den Opandt gesonden/ die inder haest weder quam / met hem bren-
gende secker Portugees/ die/ naer dat eenigen tijdt in 't logement van Schop hadde ghe-
weest/weder dooz hem Faloo tot den Opandt gebacht is/sonder te weten/ wie met dese
Portugees al gesproken heeft.

63.

't Was te verwonderen/ dat Schop, wesende Luptenant Generael ober de Militie/
geen meerder auzhoritept in 't stuck van commande ober deselve gegeven was / want
zijn auzhoritept soo verre niet streckte/ dat sy een Compagnie mochte commanderen
daer 't hem goet docht/sonder volcomen approbatie vande Hooge Regeeringe/ aen wien
het volle gesaght/ ende opper-commande verbleven was/ soo wel ober de Militie/ als de
Politie/ ebenwel hadde Schop behozen meerder auzhoritept te hebben getoont/ in't be-
gin/ doen de Portugeesche Blote op de custe ten ancker quam/ ende dat in't op ontbieden
van zijn Colonel Houtijn, met de gantsche Militie van de Noord/dat gedaen hebbede/
souden by ons vooz secker in so ellendigen staet niet hebben gebonden/ als 't nu eplaes
met ons gestelt is.

C

Want

Want Schop van 't begin af wel heeft konnen sien / dat de saecken by de Hooghe Ma-
geringe niet in ernst wierden opgenomen / ofte by der handt ghevat / insonderheyt doen
hy den President dese redenen hoorde gebuycken / als Art. 11. breeker verhaelt is / daer
hy seyt: Schoon genomen door 't belooven van verlossinghe der Soldaten, deselve tot vol-
comen vernoevinge ende contentement wierden gebracht, echter geen Apparentie van ver-
lossinge te ge moet siende, soude alle dit selve maer dienen tot uytsel ende enkel verlangenge
van tijdt, ende 't Landt alsdan doch evenwel aen de Vyandt moeten over-gegeven werden.
Een peder kan hier upt genouchsaem oorzelen / neffens hunne dagelijcke actien meer /
dat haer booznemen niet anders is geweest / als het Landt over te geben in handen van
den Vyandt / om also te cerder upt Brasil te geraken.

Nu also hare genegentheyt streckte / om niet langer daer te Lande te blijven / was 't
dan niet beter geweest / datse andere bequamer Personen upt de Gemeente hadden ghe-
nomen / ende die by proibisie neffens den Luytenant Generael Schop de Kegeringhe op-
gedragen / ende hare Personen met een of d'andere bequame Schepen naer het Vader-
landt getransporeert hadden? **Souden sy dat by de Heeren Staten Generael niet deel
beter hebben verantwoort?**

Den 24. volgende zijn getommiteert / om metten Vyandt te spreken van Aeroydt /
van wegen de Burgerpe Gijbert de With, Raet van Justitie / ende Huybrecht Brest,
Schepen in Maurits-Stadt, ende van wegen de Wiltrie den Obersten Luytenant vande
Wal, ende Capiteyn Wouter Faloo, ende zijn dien selven dooz middach naer den Vyande
gegaen / die haer lieten binden in 't oude gedemantleerde Hoorn- werck vande V isfloeck.
Den Meester del Campo General Francisco Baretto liet de onse afvragen naer commissie
ende Articulen / waer ober sy by een waren ghecomen / om metten anderen te spreken:
Gaven tot antwoort / deselve noch niet veerdigh ofte gereet waren. Waer op ghemelte
Generael del Campo den selven de With, vande Wal, ende Brest datelijck wederom dede
gaen / om deselve op 't spoedichste te halen / ende dat Capiteyn Faloo by proibisie daer soo
langh most blijven / daer by boegende / Datmen hem niet most soecken te abuseren, of dat
hy wel wiste naer Krijghs gebruyck, wat voor hem te doen stonde. Naer den middach zijn
de With, vander Wal ende Brest weder derwaerts gegaen / met zettige inder haest 't saem-
gheraepte Articulen / die soo bekladt ende doozschryft waeren / datse dooz den opper-
Clerck de Vries aldaer eerst in 't net moesten werden gebracht. Den Meester del Campo
heeft de onse haer Commissie ende Articulen doen afnemen / ende naer eenige discoursen
zijn van den anderen gescheyden / om 's anderen daeghs weder by een te comen.

't Was een schande insonderheyt dooz Schonenburgh, hy een man stude / die hier te
lande alle Collegien soo Hooge als leeghe / by gelwoont heeft / terwijl stilstant van wape-
nen toegestaen was / dat by hem geen ontwoop van Articulen / op 't papier waren ghe-
bracht / want doemen 't soo haestich by een moste rapen / zijn vier hande booznaemste
pointen dooz by gegaen; Eerstelijck de oeffeninge van Godes heylige woort, geduerende
ons verblijf aldaer. Ten tweeden / dat de Suyckeren ende Brasilien houdt, dat noch by ons
aldaer in reedelijcke quantiteyt was, af-gescheept mochte werden, exempt van Recognitie
ofte eenige diergelijcke belastinge. Ten derden / dat de huysen ende gronden, die de Burge-
rije souden aenwisen, haer eygen te sijn, soodanige eygendom mochten behouden, om de
selve by gelegentheyt tot haren profijte te mogen vercopen. Ende ten vierden / dat de prij-
sen, staende ons verblijf aldaer, by onse scheepen op-gebracht, voor goede prijsen souden
worden verclaert: **Welcke Articulen met fatsoen dooz-gestellt / ende daer op starck aen-
gehouden /**

gehouden/ so ons sonder twijffel souden hebben toe-ghestaen / want het den Portugees
genoech was/ dat wy haer dat schoon Brasil/ met alle sijne onwinnbare Porten/ soo ghe-
boechtlyck/ sonder merckelijcke stoot ofte slach/ ofte eenige Bloet-stortinge presenteerden
in te rumpen; dan misgen dencken/ dat Schonenburgh , hem selven soo veel te doen gege-
ven heeft/ niet het proeven van een frisschen roemer Wijn / dat op geen articulen van
Capitulatie gedacht heeft/ hem alleenlyck daer mede vernogende / dat sijn verlossinge/
om upt Brasil te gerahen/ booz oogen sagh.

68.

Gijsberth de With. Raet van Justitie/ ghetroudt sijnde met een Portugeese Vrouw/
diemen qualijck sonder schreyen conde aensien/ droegh sorge / dat van die ober-
schoone niet mochte werden geschepden/ stelde booz/ dat alle onse Partien met Portugeese Vrou-
wen getroudt/ deselve souden mogen meede nemen naer Hollandt ofte elders/ daer 't haer
goet- dunchbar mochte/ sonder dat sodanigen trouw soude werden geannullert/ veel min
de getroude banden anderen werden gesepareert.

69.

Op deese by een comste comit secker Franse Daep/ booz eenige Jaren boozleiden/ onse
gevangen geweest zijnde/ by deesen Gijsbert de With, spreekt hem aldus aen: Seigneur de
With, het is u l. noch wel indachtich, dat doen ick over eenigen tijt, u l. gevangen waer, my
soo schandelijck inde gevanckenisse dede vult eren , niet alleen tot op 't naeckte lichaem,
maer onder mijn gemacht, ja tot in 't fundament selfs , ende dat u l. doen een silver Signeth
achter uyt mijn Cap nam, dien ick soo garen hadde behouden, niet om de waerdye , wang
deselve geen quaertgen waerdich was , maer om dat het was een Signeth van ons Collegie,
doet my de vrientschap en laet het my nu weder toecomen, can ick u l. by deese gelegentheyt
weder eenige vrientschap toe brengen, sal niet manqueren: Waer op de With antwoorde:
Heer Pater, dat Signet leynt noch tegenwoordich in mijn Cantoor, wanneer op morgen we-
der come, sal niet naer laten 't selve mede te brengen , dat oock also gheschiede. Gebe een
peder te bedencken/ wat so een Raets-heer/ noch President zijnde/ meriteert/ die selfs in
de gevanckenisse sijn handen aen de gebangenen derft slaen / ende haer soo schandelijck
helpen bisiteren.

70.

De quade actien van desen Gijsbert de With, President van 't Collegie der Raden
van Justitie/ waren soo groot ende kenbaer/ dat de jongens op straet/ ick laet staen oude
kudden/ de mond daer af vol hadden: Hoe vals ende Godloos hy sich langen tijdt ghe-
dragen heeft/ in 't mainteneren ende onbeschaemt booz- staen van renige valsche guppen/
om genot van Personen/ smart veele noch dagelijck ; doch de wortlen bande Hooge Re-
geeringe ende de Beluidbeheeren bande West- Indische Compagnie/ geben genoeg-
saem te kennen/ hoe desen de With hem gedraghen heeft/ als mede wat questien tegens
zijne Collegie dierse verpen gehad heeft/ ja die hem gescholden hebben booz een schelm/
ende eyndelijck niet langer met hem begeerden te sitten/ alleenlyck ober zijne quade ende
ongeezlofde actien.

71.

Den 25. volgende sijn onse Becommiteerde ober ende weer gegaen / sonder op dien
dach merren Opandt ober eenige Articulen den anderen te recht te konnen verstaen.

72.

Den selven dach vertreckt den obersten Lieutenant Claes (haer van hier bozen Art. 58
verhaelt is) sillekens met een Sgangael van 't Recq naer Tamatoca, alwaer 's anderen
daeghs (moogens droegh) aen quam/ mede brenghende een Briesaenden Colonel Houtijn,
hem booz den Jristael Lamoer, met kennisse van de Hooge Raden behandicht / niet noch
drie Briesen van particuliere / als vander Venne , van Ceulen , ende Samuel Halkers :

Op Tamarica komende / gaf uyt / hoe den Vpandt twee Forten de Sulynus ende Akena van ons in-genomen hadt / ende tegenwoordich met de schop inde eerde in 't oude verballen Hoorn-werck achter de Vijf-hoek gecomen was / ende dat de Heeren Hooghe Raden / uyt breefe van niet subijt onberwacht van den Vpandt overballen te werden / stilstand van wapenen aen den selven hadden versocht / om middelster tijdt metten anderen te spreken van Accoort: Maer dat hy ghemelte Claes niet konde gelooben / den Vpandt zijn woort soude pfeesteren / maer eerder / wanneer wy haer alles souden hebben in-gerupmt / ende meester van ons sullen zijn / dat sy alles soo Burgers als Soldaten moordadelijck sullen massacreren ende ombzengen / daer by voegende / dat hy yeder een wilde raden, hoe eer, hoe beter sich soecken te salveren ; om sodanighe massacren niet mede deelachtich te werden. Dit selve veroorsaecte sulcken tumulte ende confusie onder de Soldaten / dat veele van de selve verscheyden Burgers seer jammerlijck hebben geplondert / ende alles afgenomen / waer se hadden / sonder dat by den obersten Luptenant Lobrecht, die daer op Tamarica commandeerde / enigen tegenstant ofte ordre daer teghen gedaen / ofte in 't werck gestelt is. Veele Burgers zijn seer confuselijck / soo met Schepen als Barquen / van daer naer de West-Indies vertrocken / achterlatende alle hare Negros / ende veele meubile Goederen. In Tamarica laghen drie van onse Schepen / welkers Capiteynen door dese geruchten / breeg krijgende van door des Vpants Schepen aldaer te worden beset / mede resolberen te vertrecken ; met welcke Schepen ghemelte Claes mede vertreckt naer Paryba achter het Noode Landt / schijft van daer aen den Colonel Houtijn, commanderende in Paryba, in 't Fort Margrieta, niet alleen confirmerende 't geen op Tamarica hadde geseyt / maer berisparende 't selve met vele redenen / yeder een recommanderende / hoe eer hoe beter van daer te vertrecken / om de moordadighe ende bloetdorstighe handen der Portugeesen te ontgaen / met dese Schepen vertreckt de selve Claes voort naer de West-Indies.

73.

Op dese geruchten ende 't schijben van desen Bries / ontstaet van ghelijcken sulcken oproer ende verslagentheydt onder de Burgers ende Soldaten / dat se qualijck wisten waer se souden doen : Synelijck resolbeert den Colonel Houtijn alles in Paryba te verlaten / ende met de Schepen ende ander Daeruygh daer noch zijnde / te vertrecken naer de West-Indies, sonder op vorder saken / zijn Eer betreffende / eens meer te denken / want sodanigen plaets als dit Fort Margrieta was / wel vast in zijn volwercken gelegen / versien met ses-ende-vertich stucken Canon / Amonitie van Oorlogh naer advenant / ende Ditzes voor den tijdt van drie Maenden / soo lichtelijck niet was te winnen / wanneer men 't selve wel hadde gedefendeert / sodanigen Fort so lichtbeerdelijck te verlaten / sonder naerder Advijs ofte ordre van de Hooge Raden daer toe af te wachten / was gantsch stout ende schandaleus by Houtijn gedaen / doch men seght / dat eenen Johannes Lystry de meeste Hoerbinck hier van soude zijn geweest / die Houtijn tot dit subijt ende onthijgh vertrecken aen-geraden heeft. Dit vertrecken ende embarqueren ginch mede soo onordentelijck ende met sulcken angst ende alteratie int werck / dat niet alleenlijck de burgers veele hare Negros / die ontrent de viermael hondert dupsent guldens waerdich waren / verlopen / maer oock vele hare meubile goederen.

74.

Dit is mede een gzoote fout by de Hooge Raden begaen / dat se ten tijde der stilstandt van wapenen / tusschen haer ende den Vpandt gesloten / niet datelijck Advijsen aen die van Tamarica, Paryba, Rio Grande, ende naer Ilhe Fernande sonden / ende hare ghelegentheydt ende meeninghe deselve bekient maecten / soo ware dat plunderen der Soldaten onder de Gemeente / als mede haer subijt vertrecke / dat vol angst ende swarigheyt was / so wel op Tamarica, Paryba, Rio Grande, als Ilhe Fernande, voorgecomen geweest / dat

tot so merckelijcke schade ende nadeel van beel Burgers was streckende/ insonderheyde dooz 't verliefen van hare Regzors/ die dooz dit haestich vertrecken zijn verlopen/ die sy andersins tot haren profijte aen de Portugeesen hadden konnen verkopen/ gelijk veele hebben gedaen/ want peber een van onse Partie by stond/ volgens de Capitulatie/ zijne roerende Goederen te verkopen.

75.

Da by aldien gemelte Houtyn, upt een goeden pber/ het booznoemde Fort Margrieta met de wapenen tegen de Portugeesen hadde ghedenfendeert/ dat veel Officieren apparent wel souden hebben gedaen/ alleenlijck om dat geen ordze van hare Principalen tot het verlaten hadden ontfangen/ ofte dat Houtijn had gedacht: De Hooge Raden geven so schandelijck de onwinbare Plaetfen het Recif, met de sterke omleggende Forten van dien aen den Vyandt over, sonder dat haer eenige hoogh-dringende noot daer toe geperft heeft, oock sonder mijn Advijs daer over eens te hooren, Ick vinde my van alles noch soo wel versien, dat ick dit Fort Margrieta begeere te defenderen, volghens de ordre ende last van hare Hoogh Mog: de Heeren Staten Generael, soo souden de Portugeesen daer noch lustich haer hooft booz ghestoten hebben/ maer dit is den Hoogen Raden wel na hare meeninge uptgeballen/ want sy wel expresselijck aen den Meester del Campo Generael hadden beloofft/ volgens de Capitulatie/ dat sy ordze souden stellen/ die plaetsen van Tamarica, Paryba, Rio Grande, ende Ilhe Fernande, hier mede neffens haer de wapenen/ sonder eenige tegenwoer souden ter neder leggen/ ende die ghemelte Plaetsen aen hem Meester del Campo over-geven.

76.

Den 26. volgende zijn onse Gecommitteerde metten Wyandt volcomen verdraghent ende heraccoordeert/ alles consozm de Articulen ende Lijste van Capitulatie daer van gemacht/ die wel slecht genoegh waren/ om 's anderen daeghs het Recif met de omleggende Forten van dien aen den Wyandt over te geven.

77.

Den 27 Januarij zijn de Portugeesen het Recif, Anthony Faes, met de sterke onwinbare Forten van dien in-geruynt/ die sy alle met macht van Soldaten wel lieten besetten/ende zijn alle de Burgers geordonneert inde wapenen te comen/ welke wapenen sy alle (exempt de Officieren haer Zijd-gheweer) booz de voeten der Portugeesen mosten neder leggen. Doozts stelde den Meester del Campo Generael Francisco Baretto op alles sodanigen goeden ordze/ dat niemant bande Burgers in 't minste pet beschadicht/ ofte eenige overlast aengedaen woerdt/ dat op 't hoochste te verwonderen was/ aengesien so veel differente Partien van Volckeren/ als Blanco/ Moulaten/ Brasilianen/ Pegers ende Capoeers onder malkanderen gemenght waren/ die alle soo naecht ende beropt waren/ als ofse van de galgh waren ghedzopen. Verbonden doen des Wyandts macht die binnen quamen/ende de Forten besetteden/ bestont in ontrent de drie duysent man/ waer onder 1400 Soldaten/ de reste waren Boeren ende Boeren Jongers/ die den Meester del Campo van alle kanten hadde op ontboden/ om den hoop te doen vermeerderen/ende vonden onder haer gzoote schaersheyt van loot/ want veele Soldaten qualijck 3. a 4. Cogels by haer hadden/ doch krupt in meerder quantitept: so dat booz secker/ indien d'onse het Fort inde Sulynus noch twee etmael langer hadden konnen defenderen/ den Wyandt van daer soude hebben op-gebrochen/ ende weder deur zijn gegaen/ ghelijck Art. 38. hreeder verhaelt is. Den Wyandt becomt dooz dese overwinninge van Brasil 260 stucken Canon/ so groot als cleen/ waer onder weynich yfere/ maer meest metale stucken.

Aldus heeft Schonenburgh ende Haecx de voortreffelijcke / stercke ende onwinbare
 Forten ontrent het Recif, ende het Recif de Pharnambuca selfs over-ghegeven aen den
 Meester del Campo Generael Francisco Barretto, Gouverneur van den Contuck van
 Portugael/sonder dat nochtans haer het minste pets heeft ghemanqueert / ofte de noot
 daer toe geborngen/want noyt eenich Canon daer vooz geplant/ ofte een musquet op een
 der selver plaetsen gheloft is/ (nyt-genomen de Forten Sulynus ende Alena) nochte dat
 haer eenige Dvizes heeft gemanqueert/also noch van alles vooz ontrent de negen a tien
 maenden waren versien/en Kruyt/ Voot/ ende ander Amornitie in oberbloedt hadden,
 't Is waer dat het Voot inde Magasijnen in so grooten quantiteyt niet bestond/ also wey-
 nich tijdt voozleden de Bewindhebberden der Camer vande Maes een partje loot naer
 Brasil hadden gesonden/ dat van binnen door quade practijckie vol oud yser gebult was/
 so dat het daer aen eerst soude hebben gemanqueert/ maer wanneer men de lode grooten/
 die tusschen de Hupsen laghen/ hadde aen-getast/ ick laet staen het Tin-werck / dat de
 Burgers in haer Hupsen hadden / soudent aldaer ettelijcke dupsent ponden hebben ghe-
 wonden: Insgelijcks Contante penninghen/ als men die middelen (hier vozen Art. 10,
 verhaert) had willen ghebruycken / soudent niet alleen sufficient genoegh gemeest hebben
 tot opmakinge vande nootzakelijcke reparatie aen de Forten / maer oock om aen peder
 Soldaet een maend Bagie upt te heplen/tot wegh-neminghe van alle misnoeginghe/ende
 noch andere saken meer daer upt konnen werden betaelt: Als mede dat men den Colonel
 Houtijn, met so veel volcx als Pariba, Tamarica ende Rio Grande condon missen / in het
 begin niet heeft op ontboden / die nochtans als doen door verscheyden Daer-tugghen
 bequamelijck op het Recif konden werden ghebruyckt/ neffens ontrent beerthien a vijf-
 thien hondert man/ soo Soldaten/ Brasilianen, Moulaten/ende Negros: Dat men de
 Schepen ende ander Daer-tuggh tijdelijck uptter Zee niet heeft doen komen / die alle
 vol volcks waren / dat oock gebuychlijck konde zijn geschiet/ oock door de Burgers wel
 instantelijck versocht/ gelijck Art. 18. verhaelt is: In boegen/ datter niet kan werden
 genoemt/ dat haer soude hebben gemanqueert ofte ghenootsaecht tot overgeven van so
 een voortreffelijcke Plaets / indien 't de Heeren Hooge Raden hadde helieft alle de
 ben-genoemde middelen te gebuycken / waer mede sy haer selven een grooten lust
 ende respect/ desen Staet een bysonderen dienst/ ende soo meenich dupsenden Gheinte-
 re sseerden groot profijt ende vzeughde soudent veroorzsaecht hebben/ die nu met droevigh
 tranen suchten en schreyen ober alle de schaden ende verlies van hare middelen / die sy
 door dit schandelijck over-geven hebben geleden / het welcke de Heeren Hooghe Raden
 wel mogen bedencken ende oberleggen/ dat alle dit suchten en klagen niet eens op haren
 loep en home/ende van hare handt geepscht en worde. Hoe lichtelijck konden de meer-
 gemelte Hooge Raden alle dit quaet vooz-gecomen/ ende hare conscientie/ eer ende eedt
 betrachte hebben/door 't welcke sy soo veel zegeningen/als sy nu verbloechingen ontfan-
 gen/soudent verkeren hebben: Maer het schijnt/ dat het de meer-gemelte Hooge Ra-
 den so niet heeft belieft/ (God berert) om geen ander oorzsaecke/ als om datse door dien
 middel te eerder upt Brasil in dese Landen soudent geraecken/daer sy doch op 't Hoogste
 naer verlangden/ende geen apparentie van verlossinghe te ghewet konden sien/ doch
 daer omme en quam 't haer niet toe / dat Landt met zijne stercke Forten soo te laten
 in nemen/ende gelijck als met goeden oogen 't selve aen te sien/ ende voorts alles over te
 geven/het welcke sy noch vooz Godt/ noch vooz de Menschen konnen drautwoozden.
 Het hadde beter geweest/ indien sy geen lust hadden langer daer te Lande blijven/ dat sy
 andere bequamere personen de Regeeringe hadden opgedragen/ende haer selven te schep-
 na dese Landen hadden begeben.

Dooz dit overgeven berlozen wy een Landt / dat met recht een Coninckrijck magh genoemt worden / ten aensien van zijn diverse schoone rijke Druchten / die het Jaerlijchs upt-leveren han / dat onse Hollandsche Partie nu vier en twintich Jaer min 18. dagen gepossideert / ende soo meentich dupsent bvabe Soldaten ende Burgers het leven gekost hadde / eer 't selve machtich konde werden / ja onwaerdeerlijke millioenen gouts dooz onsen Staet daer by op-geset / gekost hadde / wordt nu dus schandelijck in handen van onsen Wyandt den Portugees over-gegeven : 't Is waer dat de verantwoozdinge daer van by de Hoogen Raden moet zijn ghedaen / echter zijn ende blijven alle Gemeintesseerde van het hare berooft / sy seggen de verantwoozdinghe seer wel te sullen doen / ende dat met sodanigen blygeestighen en latehenden ghemoet / dat al waert al dit haer quaet ende vleysn bedryf met volcomen ordze ende last van haer Heeren en Meesters hadden gedaen.

En Landt van een seer goet ghesont ende vermaeckelijck climaet / daer onse Partie immers soo wel als hier in dese Landen leven ende kinderen doozt teelen konnen / dat dese onse Landen Jaerlijcx groote profyten soude hebben toegebracht / soo in 't regard vande groote Schipvaert / als ten aensien van de groote raffijcke / want onse Partie niet alleen tot die kennisse van 't gebzupck der Supker-motens / met 't gene daer aen depen-deert wel te goudneren / waren gecomen / ja de Portugeesen in beelen daer in te boeren gingen / maer oock tot het planten van Indigo / sijne Carone / ende andere kostelijcke Druchten meer kennisse hadden vercregen / dat noyt by de Portugeesen is gepzactiseert ofte in 't werck gestelt geweest.

Den obersten Luptenant Claes, hier vozen Art. 71. verhaelt / van Tamarica vertrek-kende naer Paryba, zijn die van Tamarica drie dagen daer naer noch in verlangen ghebleven / hoe sich doch de saken op 't Recif metten Wyandt ontrent het Accoozdt mochten hebben toegebrachten / sonden verhalben een Persoon met diverse Brieven van particuliere / by nacht met een Sgangaet naer het Recif. Dito Sgangaet comt by nacht binnen de haven van 't Recif, aen een van onse Schepen / ghenacmt den Witten Eenhoorn : Verstaer albaer / dat het Recif met de ontleggende Porten / al drie daghen doozleden aen den Wyandt overgegeven was. Dito Persoon sonder hem van 't een of 't ander meer te informeren / ofte eenige Brieven te bestellen / vertrecht dadelijck weder naer Tamarica, ende doet albaer rappozt van het geen hy hadde gehoort ende ghesien : Doe verstonden sy eerst / dat de Blaetsen dooz secker overgegeven waren / maer verstaende den Wyandt zijn belofte volgens accoozdt pseeerden / dat den obersten Luptenant Claes soo niet konde geloven / blift den obersten Luptenant Lobbrecht, die albaer commandeerde / met zijn Soldaten af-wachtende naer der Ordze / dat ses dagen naer het overgeven der Porten arriveerde / hebben de eerder geen thdinghe ofte ordze vande Hoogen Raden ontfangen. Indien de Hooghe Raden tijdelijcke Advysen naer dese ende andere Plaetsen hadden gesonden / als Art. 73. verhaelt is / soo hadden de Burgers so grooten schade niet geleden ; Daerom alle die schade niemant anders als haer te rechte kan werden ghemputeert ende toe-geschreven / daer alle Gemeintesseerden in dese gelegentheydt goede achtinge op konnen nemen.

Dise dagen naer dat dese Plaetsen over-gegeven waren / hebben de Papen alle onse doode lichamen / die inde Kercke waren begraven / weder op doen graben / ende wel schandelijck dooz de Kerck-deuren doen setten / daer by laten weten / dat wie sodanighe lichamen aengingen / dat se die van stonden aen van daer souden halen / ende begraven buyten

buyten de Boort op de strand/ ofte by gebzeecke van dien/ datse deselve Afschamen in het water souden doen smijten. Dit was mede een point by ons door hackigheydt in't accoord over het hoofd ghesien ende voor by gegaen.

83.

Wij hebben hier vozen Art. 33. verhaelt vande handelinge die Haecx met den Commissaris Franchoys Sweers inde Wibzes/ insonderheyt met het Moscobisch speck/ heeft weten te doen/ soo heeft Haecx, naer dat dese Plaetsen acht dagen over-gegeven waren/ deselve poetsen met Sweers noch niet konnen laten / maer hebben sy beyde heymelijck vrie-en- twintich vaten soo Vlees als Speck/ ende thien vaten pot spijs upt de Magasijnen weten te nemen/ ende deselve te doen brengen ten huysse van Iacobus Sweers, Soon des gemelten Commissaris Sweers, om van daer geladen te werden in hare Barck/ daer gemelte Commissaris zijn Huysvrou mede veretrocken is naer de West-Indies. Evenwel hebben sy dese dieberij soo stil of secreet niet weten te doen/ of de Burgerpe zijn daer achter gecomen / ende hebben de voorsz Vaten daghs daer aen upt het Huys van den voornoemden Iacobus Sweers gehaelt / ende inde Magasijnen vande Compagnie / van waerse gecomen waren / weder ghebracht. Van die tijdt af namen de Burgers beter veruord op de Magasijnen / op dat sulcx of diergelijcx in 't toecomende mochte werden voorgecomen/ also de Magasijnen vande Wibzes by accoord waren verbleven aen onse Partie/ om niet alleen daer af te leven / gheduerende ons verblijf aldaer/ maer oock dat alle de Schepen ende Barcken/ daer mede onse Partie van daer/ 't sy naer de West-Indies ofte dese Landen souden ober varen/ daer upt mosten werden gebictualieert. Ende op dat doch dese Magasijnen niet des te beter ordde/ en oprechtelijck / buyten dese Gynvogels haer handen souden werden geadministreert/ soo zijn expresselijck daer toe ende tot dien eynde gestelt/ Willem van Geesfel, Mr. Ian Codde, Hendrick Bruynvelt, en Iohannes Velthuyzen, aen wien de sleutels vande Magasijnen overgelevert zijn / ende hebben de Kantsoenen nyt-gegeven/ ende de schepen gebictualieert naer behozen.

84.

Ober dese dieffstal heeft den Fiscael den Commissaris Sweers niet getalangeert/ nocht dooz d'een of d'ander middel te rechte gestelt/ dencke ten respecte van zijn Compagnon Haecx sulcx ghelaten heeft. Het ware vooz 't laetste vooz haer beyden noch een goeden buyt geweest/ daer sy goede abante op souden hebben ghedaen / want sy hier vooz geen Moscobisch Speck behoefden te leveren.

85.

Ich kan vooz 't laetste niet vooz by gaen te seggen/ wat groote vrienbschap ende ghenegentheyt ons hebben bewesen de arme Brasilianen/ ende wat voozname diensten onse Hollandse Partie aldaer van haer hebben genoten / hoe ghetrou ende gewillich sy haer neffens ons inden Oorlogh tegen de Portugeesen hebben laten gebuycken / ende haer niet ontfien/ hoe hart ende scharp de gelegentheyt mochte vooz vallen/ ja sodanich dat veele vooz de dagelijcke oefeningen tegen den Wyandt soo stout ende erbaren ghewoorden zijn/ dat sommige van haer onse Soldaten te boben gingen : Soo dat oock in dese vier-en-twintich Jaren/ dat dese Brasilianen neffens onse Partie den Oorlogh teghen de Portugeesen aldaer hebben geboert/ ettelijcke duysenden van haer soo ghesneubelt in den Oorlogh / als dooz de Portugeesen (om dat se in onsen dienst waren) wreedelijck omgebracht ende vermoort zijn/ evenwel dat niet ontfiende zijn by ons eben ghetrouw/ constant ende couragiens gebleven. Veele van haer/ insonderheyt hare kinderen / tot ettelijcke honderden in't getal/ waren inde oefeninge der Christelijcke Gerefomezde Religie/ principelijck inde gebeden/ sodanich goedeffent/ dat een lust ja een verwondering was om hoorzen. Dese Brasilianen hebben haer volkomen bertrout ende verlaten op onse

onse Heeren haer eedt ende belofte/dien wy haer in't begin/doen wy dese Landen con-
 questeerden/ende verscheyden malen daer naer hebben gheswozen/ te wten: Dat wy
 haer nimmermeer souden verlaten, ende haer alle, metgaders die haer by ons noch mocht-
 en begeven, ofte door de wapenen nyt het ghewelt van de Portugeelche slavernye mochten
 werden verlost; sullen houden ende blijven buyten alle slavernye, daer beneffens haer stellen
 ende kennen voor een vrye Natie, niemant subiect: Het welcke oock alsoo eenighe Ja-
 ren boozleden by hare Hoogh Mogende de Heeren Staten Generael/ ende de Bewind-
 hebberen vande West-Indische Compagnie was gheapprobeert. Maer wat doen wy
 hopen alle Eer/ Eedt ende betoften? Gaen wy niet lichtbeerdelych dese arme onnossele
 Menschen dus trouwlooslych ende meynedich verlaten/ haer stellende ten voor van de
 woede ende bloetdorstige Portugeesen? Gewisselijck alles wat manelijck is/ sal van
 deselve deerlych werden vermoort: Want sulcken Resolute eenighe Jaren boozleden
 by den Coninck van Portugael ghenomen is/ ende zijn ordze tot dit moorddadich fent
 sien zijn Meester del Campo Generael ghesonden heeft: Hier van hebben exempel en ge-
 sien inden Jare 1645. doen de Portugeesen in Brasill tegens ons eerst waren gherevol-
 teert/ ende ons Guarnisoen/ dat in Serinhijn haddeu/ door haer soo bonden beset ende
 benaubt/ dat d'onse haer op goede conditien/ neffens 45 Brasillanen/ met Vrouwen
 ende kinderen/die daer mede binnen waren/ moften over-geven: Soo haest was dit
 niet ghebaen/ of dese arme Brasillanen werden datelijck met koelen bloede expresselijck
 tegen het Accoord/waer op sy haer hadden over-gegeven/ aende Passaden gewoelt
 ende omgebracht/de Soontgens woorden woedelijck by de beenen ghenomen/ ende met
 haer hoofden tegen mueren en balcken te pletteren gesmeten/ haer lichamen van een ge-
 scheurt/ende soo op de straet geworpen; Dit geschieden al in presentie van haer Vrou-
 wen ende Dochtergens/die by de Portugeesen in slavernye gebleven zijn. Diergelijcke
 exempel en hebben op verscheyden plaetenen stonden meermaels ghesien. Dit fact den
 Coninck doen/om dat hy hem van dese Partie moent te verseckeren/ datse nummer in't
 toecomende de wapenen meer tegen hem sullen voeren.

86.

Hoe jammerlijck ende doebich dese ellendige arme Brasillanen op ons sagen/doen
 wy haer souden verlaten/ een steenen hart moft hem hier over erbarmen/ haer niet
 schreyende oogen beklagende over dese onse valsche schelmachtige ende meynedige actie/
 roepende met inyder stemmen tot Godt Almachtich: O Godt! ghy zijt een rechtveer-
 digh Godt. ghy weet Heere, met wat valsche beloften dese Hollandsche Volckeren ons arme
 Menschen tot haer hebben ghetrocken. wat eeden sy hebben ghesworen, van ons te sullen
 mainteneren tegen de Portugeesen, dies niet tegenstaende werden nu oock door haer dus
 ellendigh ende jammerlijck verlaten, ende gestek in handen van die geene, die ons deerlijck
 sullen vermoorden, ende ombrengen. Heere straff haar, dat de wraeck ende de eeuwige
 vervloeckingen over haer mogen komen. Indien Godt Almachtich dat onnossele bloedt
 van dese arme Menschen op dese onse Natie/ ofte ten minsten op die geene die de booz-
 naernste oorsaecken daer van zijn/t'huys soeken sal/ soo wil de goede Godt deselve ghe-
 nadich ende barmhertich wesen/ want ten kan niet anders zijn/ oft het bloedt van soo
 veel Mannen ende kinderen/die omgebracht zijn/ ende het suchten en schreyen van die
 geene dienset beters te verbaechten hebben/ ofte in eeuwige slavernye te sullen moeten
 blijven/ roepen inzeck by Godt Almachtich in den Hemel: Is't dat de Aetheurs
 haer loon niet en krijgen op dese wereldt/ sy mogen eventuel denken/ datter eens reinen
 dagh sal komen/op den welcken de Rechtbeerdighe Richter sonder aensien van Perso-
 nen/ ofte gunst van Vrienden/ een rechtbeerdich Donniss sal strycken.

T O T B E S L U Y T :

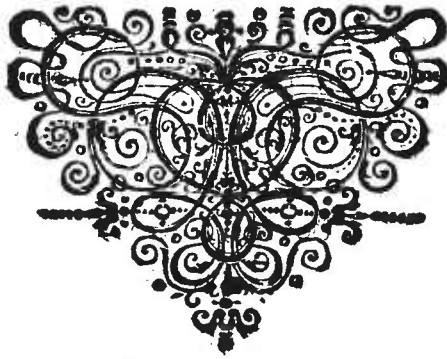
GHy hebt nu, goet-gunstige Leser, ghehoort een waerachtigh Verhael nopende het overgeven ende verlaten van dat schone vruchtbare ende aengename Land van Brasilien, daer onse Nederlandsche Natie vier-en-twintich Iaren een groot gedeelte af hebben besetten, daer so veel duysenden Weduwen en Weesen, ende andere Geïnteresseerden dagelicx over suchten en klaghen : Een eeuwige schande voor de Nederlanders, diese noyt by eenighe Coningen, Princen oft Potentaten konnen verantwoorden, noch die schand-vleck van haren hals vegen ; Daerom was het gantsch noodich, dat de Heeren Staten deser Vereenichde Nederlanden metten eersten haer tanden lieten sien teghen den vermetenden Coninck van Portugael, ende lieten blijcken wie sy zijn, op dat anders onse naburige Princen niet en dencken, dat alle de macht, ambitie, lust ende couragie by de Nederlanders t'eenemael verloren is, ende dat dese macht nergens anders tegen Portugael werde aen-gewent, als in Brasil, zijnde de principaelste peerel van zijn Kroon, aldaer sy zijn hart-ader sullen aen-tasten. Godt beware de Oost-Indische Compagnie, dat hare Vyanden over haer oock niet comen te triumpheren ; want den Coninck van Portugael, die nu ontrent derthien jaren geleden, t'zedert hy tegen Spangien opgestaen was, wel instantelijck aende Heeren Staten Generael liet verfoecken, dat met dese Landen in vrede en vrientschap mochte handelen en trafiqueren, vermits zijn groote onvermogentheyd hy dese Landen daer in niet konde ontbeeren, vind hem nu door des Compagnie Conquesten, als Angola, ende Sint Thomee, ende insonderheydt Brasil, datmen hem al soetgens heeft laten machtich werden, ende dat in prejuditie ende totale ruine ende onderganck van de voortreffelijcke West-Indische Compagnie, datmen

datmen nu qualijk weet, wat breydel Portugael inde mond sul-
len leggen, op dat niet alleen de Oost-Indische Compagnie van
gelijken door hem t'onder werde gebracht, maer dat hy met-
ter tijdt dese Landen geen meerder afbreuck come aen te doen.

Nu het is seecker ende warachtich, dat honderden Portugesen
in Brasil veel liever hadden gezien, dat onse Hollandse Natie daer
meester waren gebleven, ende dat so ten reguarde vande Negocie,
daer sy-luyden staende onder onse Regeeringhe, groote profijten
mede hebben gedaen, als ten aensien van hare harde onverdraeg-
lijcke gouverno, daer sy eenige jaren mede geplaegt geweest zijn.
Honderden van Negros, die gedurende desen Oorlogh aen onse
zijde haer hebben begeven, als mede ongelijk meerder getal van
Brasilianen, die haer alle inde Bosten onthielden, niet alleen om
door dien middel te zijn bevrijd vande Portugeesche slavernye,
maer insonderheydt, om datse Doodt-Vyanden zijn van de Por-
tugeesen, waer af alrede diverse ken-teeckenen, zedert het vertreck
vande Hollanders, aldaer gebleecken zijn: Welcke Brasilianen
ende Negros dagelicx sitten in verlanghen te hooren, dat door
hare Hoogh Mog: de Heeren Staten Generael weder een aen-
sienlijke macht derwaerts gefonden wierdt, om haer alsdan we-
der by onse troepen te mogen vervoegen, om niet alleen ons ver-
loren Brasil vanden Portugees weder te recupereren, ende noch
meerder Conquesten te doen, als oyt voor desen hebben gedaen,
maer oock om de geledene affronten aende Portugeesen te reven-
geren, Godt Almachtich wil hier toe zijnen Goddelijcken zeghen
verleenen, op dat wat vruchtbaerlijcks ontrent dese saecken, door
haer Hoogh Mog: by der handt genomen werde, ten eynde ons
Brasil weder mogen machtich worden, tot soulagement van duy-
senden

fenden Ingefetenen defes Landen, tot vertroofinghe van die arme
Brafilianen, aen wien haer Hoogh Mog : voor defen groote be-
loften van maintenu hebben ghedaen, ende tottet befte van den
Staet defes Landen.

E Y N D E.

BRASILIANA DIGITAL

ORIENTAÇÕES PARA O USO

Esta é uma cópia digital de um documento (ou parte dele) que pertence a um dos acervos que participam do projeto BRASILIANA USP. Trata-se de uma referência, a mais fiel possível, a um documento original. Neste sentido, procuramos manter a integridade e a autenticidade da fonte, não realizando alterações no ambiente digital - com exceção de ajustes de cor, contraste e definição.

1. Você apenas deve utilizar esta obra para fins não comerciais. Os livros, textos e imagens que publicamos na Brasiliiana Digital são todos de domínio público, no entanto, é proibido o uso comercial das nossas imagens.

2. Atribuição. Quando utilizar este documento em outro contexto, você deve dar crédito ao autor (ou autores), à Brasiliiana Digital e ao acervo original, da forma como aparece na ficha catalográfica (metadados) do repositório digital. Pedimos que você não republique este conteúdo na rede mundial de computadores (internet) sem a nossa expressa autorização.

3. Direitos do autor. No Brasil, os direitos do autor são regulados pela Lei n.º 9.610, de 19 de Fevereiro de 1998. Os direitos do autor estão também respaldados na Convenção de Berna, de 1971. Sabemos das dificuldades existentes para a verificação se um obra realmente encontra-se em domínio público. Neste sentido, se você acreditar que algum documento publicado na Brasiliiana Digital esteja violando direitos autorais de tradução, versão, exibição, reprodução ou quaisquer outros, solicitamos que nos informe imediatamente (brasiliiana@usp.br).